

2 DOORSTROOMFINALITEIT

Info over de vakfiche

Geldig van 1 januari 2027 tot en met 31 december 2027. Je gebruikt deze vakfiche voor deze studierichtingen in de **2de graad doorstroomfinaliteit**:

- economische wetenschappen
- humane wetenschappen
- natuurwetenschappen
- moderne Talen
- Latijn

De punten die je voor dit vak behaalt, zijn geldig voor alle studierichtingen uit deze lijst.

Waarom leer je dit vak?

Het verleden is overal rondom ons: op de plaats waar we wonen, in de verhalen die we elkaar vertellen, in de games die we spelen, in de films die we bekijken ...

Het vak geschiedenis brengt in kaart waar, wanneer en hoe mensen leefden en onderzoekt op een kritische manier waarom mensen keuzes maakten. Zo krijg je inzicht in het verleden en dat zorgt ervoor dat je jouw eigen tijd en plaats in de samenleving beter begrijpt. Je ontdekt mechanismen die ook in jouw leven spelen en je begrijpt de mogelijke gevolgen. Je wordt een kritische denker die betekenis geeft aan het verleden en zo de toekomst kan beïnvloeden.

Je leert om historische bronnen kritisch te analyseren. Je onderzoekt ze om de betrouwbaarheid van de informatie die ze geven in te schatten. Zo ontwikkel je een kritische blik die je ook vandaag nodig hebt om met de massa informatie die er via sociale media circuleert, te kunnen omgaan.

Hoe gebruik je deze vakfiche?

Een vakfiche bevat informatie die je nodig hebt om te studeren en om je examen met succes af te leggen. We geven je dus niet alleen de leerstof maar ook uitleg over hoe het examen verloopt, wat je moet meebrengen, hoe we je examen beoordelen en welk cursusmateriaal je kan gebruiken om je voor te bereiden.

In het hoofdstuk *Wat moet je leren?* gebruiken we altijd dezelfde symbolen, zodat duidelijk is voor jou wat je moet kennen en kunnen op het examen.

Leerdoel

Bij elk hoofdstuk krijg je eerst een korte beschrijving van het leerdoel: een algemene omschrijving van de competenties die je moet verwerven.

Extra info
of
voorbeelden

Soms geven we extra info of verwijzen we naar een vorig hoofdstuk. Of we geven je een voorbeeld om de leerstof te verduidelijken.

Wat moet je leren?

het historisch referentiekader

Je onderbouwt een historisch referentiekader door gebruik te maken van:

- de structuurbegrippen over tijd, ruimte en maatschappelijk domeinen
- de scharnierpunten die de overgang vormen tussen historische periodes

Je vergelijkt de courante westerse periodisering met andere periodisering in tijd en ruimte.

situëren in de tijd

Je benoemt de 7 periodes van het courante westerse historisch referentiekader:

- de prehistorie
- het oude nabije oosten
- de klassieke oudheid
- de middeleeuwen
- de vroegmoderne tijd
- de moderne tijd
- de hedendaagse tijd

Je situeert historische kenmerken, personen, plaatsen, ontwikkelingen en gebeurtenissen in de juiste periode en op een tijdlijn.

Je gebruikt de structuurbegrippen rond tijd:

- tijdrekening
- chronologie
- periode
- continuïteit

- verandering
- evolutie
- revolutie
- duur
- gelijktijdigheid
- ongelijktijdigheid

Je situeert de Tweede Wereldoorlog in de juiste historische periode.

Je bepaalt of het materiaal dat men in het begin van 13de eeuw gebruikt om boeken te schrijven in het Arabische rijk en in Europa wijst op gelijktijdigheid of ongelijktijdigheid.

situeren in de ruimte

Je situeert historische kenmerken, personen, plaatsen, ontwikkelingen en gebeurtenissen op een kaart.

Je gebruikt de structuurbegrippen rond ruimte:

- lokaal
- regionaal
- (West-)Europees
- mondiaal
- westers
- niet-westers
- stedelijk
- ruraal
- continentaal
- maritiem

Je vergelijkt een kaart van het rijk van Karel V met een hedendaagse staatkundige kaart. Je bepaalt welke hedendaagse landen tot het rijk van Karel V behoren.

Je bepaalt aan de hand van bronnen of universiteiten zich ontwikkelen in een rurale of stedelijke context.

situëren in maatschappelijke domeinen

Je benoemt de 4 maatschappelijke domeinen:

- cultureel domein
- economisch domein
- politiek domein
- sociaal domein

Je situeert historische kenmerken, personen, plaatsen, ontwikkelingen en gebeurtenissen in de juiste maatschappelijke domeinen.

Je situeert e-commerce in het juiste maatschappelijk domein.

Je licht toe dat het geschilderde portret van de Ottomaanse sultan Süleyman I zowel tot het politieke als het culturele domein behoort.

scharnierpunten

Je benoemt scharnierpunten eigen aan de middeleeuwen en vroegmoderne tijd.

Je situeert scharnierpunten in tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen.

Je licht toe waarom bepaalde gebeurtenissen of evoluties de overgang vormen tussen de historische periodes.

Je situeert het einde van het West-Romeinse Rijk in tijd, ruimte en domeinen.

Je licht toe waarom de aankomst van Columbus op de Caraïben een nieuwe historische periode laat beginnen.

beperkingen westerse periodisering

Je vergelijkt de westerse periodisering in 7 historische periodes met andere periodisering in tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen. Je verklaart de gelijkenissen en verschillen door de principes van periodisering toe te passen. De principes van periodisering zijn:

- afbakening op basis van een selectie van kenmerken en van gebeurtenissen
- afbakening met een symbolische begin- en einddatum

Je licht toe welke beperkingen periodisering heeft.

Je krijgt op het examen de info over de andere periodisering.

Je onderzoekt welke principes van periodisering gebruikt worden in de periodisering van Nederland.

Je licht toe welke beperkingen de keuze voor het einde van het West-Romeinse Rijk als scheiding tussen de klassieke oudheid en de middeleeuwen heeft.

Kenmerken en leerinhouden

De kenmerken van de samenlevingen en de interculturele contacten zijn over de historische periodes heen geformuleerd. We reiken je voor middeleeuwen en vroegmoderne tijd afgebakende leerinhouden aan waarin je de kenmerken kan onderscheiden.

Met de kenmerken en leerinhouden zal je actief aan de slag moeten gaan op het examen

Voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd:

- Je licht kenmerken toe van de verschillende maatschappelijke domeinen en interculturele contacten.
- Je licht verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen.
- Je licht toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.

Je licht de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en je verantwoordelijkheid daarin toe.

kenmerken

Je licht de politieke, sociale, culturele en economische kenmerken toe van westerse en niet-westerse samenlevingen in de middeleeuwen en vroegmoderne tijd.

politieke kenmerken:

- staatsvorming
- veranderende territoriale invulling
- imperialisme

sociale kenmerken:

- gelaagde samenleving
- nomadische, agrarische en industriële samenleving

- kolonialisme
- politieke revolutie
- bestuurlijke organisatie
- staatsvorm:
 - monarchie
 - republiek
 - absolutisme
 - democratie
- grondwet
- volkssoevereiniteit
- vertegenwoordiging
- (de)centralisatie
- rechtspraak
- stedelijke samenleving
- gelijkheid en ongelijkheid
- vrijheid en onvrijheid
- slavernij
- oorlog, geweld en vrede
- minderheden
- migratie
- demografische processen
- wij-zij-denken
- burgerrechten

culturele kenmerken:

- kunst- en cultuuruitingen
- filosofie
- levensbeschouwing en levensbeschouwelijke organisatie
- religieuze hervormingen en breuk
- multiculturele samenleving
- wetenschappen en technologie
- drukkunst
- tradities en gewoonten
- mens- en wereldbeelden
- culturele en artistieke stromingen

economische kenmerken:

- economische systemen
- landbouw, nijverheid, handel
- industrialisering
- mondialisering
- kapitalisme
- koopkracht en levensstandaard
- arbeidsorganisatie
- vraag en aanbod
- commercialisering
- transport(r)evolutie
- innovatie

Je licht verbanden tussen kenmerken uit verschillende maatschappelijke domeinen toe.

Je licht de aard van interculturele contacten toe tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en vroegmoderne tijd. De aard van interculturele contacten kan zijn:

- vreedzaam contact
- gewelddadig contact
- cultuurvermenging
- cultuurdominantie
- wederzijdse perceptie
- wederzijdse impact

Je licht toe hoe interculturele contacten in de middeleeuwen en vroegmoderne tijd verrijkend en uitdagend waren voor het samenleven.

Je licht de verschillende vormen van diversiteit toe in westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en vroegmoderne tijd. De vormen van diversiteit zijn:

- culturele diversiteit
- sociaaleconomische diversiteit
- levensbeschouwelijke diversiteit

Je licht toe hoe de verschillende vormen van diversiteit in de middeleeuwen en vroegmoderne tijd verrijkend en uitdagend waren voor het samenleven. De vormen van samenleven zijn:

- multiculturalisme
- monoculturalisme
- integratie
- assimilatie

Je licht de ontwikkeling, principes en werking toe van de democratische rechtsstaat op verschillende bestuursniveaus vanuit verlichte ideeën.

Je licht toe hoe je binnen de democratische rechtsstaat verantwoordelijkheid kan opnemen.

Bij het beschrijven van samenlevingen gebruik je begrippen en personen die bij die samenlevingen horen.

leerinhouden middeleeuwen en vroegmoderne tijd

middeleeuwen: westerse samenleving en interculturele contacten

vroegmiddeleeuwse samenleving

Germaanse volksverhuizingen:

- het einde van het West-Romeinse Rijk
- interne en externe oorzaken van de Germaanse migraties
- kenmerken van de versmelting van de Germaanse, Romeinse en christelijke gewoonten en gebruiken

Franken:

- ontstaan, groei en versnippering van het territoriale Frankische Rijk aan de hand van een kaart
- evolutie van de koninklijke macht in de Merovingische en Karolingische dynastie
- Frankisch erfrecht en de gevolgen voor de koninklijke macht
- periodes van verdeeldheid en eenheid bij de Franken
- relatie tussen politiek en godsdienst
- culturele heropleving aan het Frankische hof

Je vergelijkt de evolutie van de koninklijke macht onder de Merovingers en de Karolingers.

Je beoordeelt of het Verdrag van Verdun een voorbeeld is van territoriale eenheid of verdeeldheid.

gelaagde samenleving

standensamenleving:

- ontstaan en kenmerken van de standensamenleving
- de rechten en plichten van de standen en hun wederzijdse relatie
- evolutie van de standensamenleving gedurende de middeleeuwen
- sociale groepen en minderheidsgroepen

Je benoemt de 3 standen aan de hand van een voorstelling.

Je licht toe waarom de sociale ongelijkheid in de middeleeuwse samenleving blijft bestaan.

agrarische samenleving

- kenmerken van de agrarische samenleving
- het domein als zelfvoorzienend systeem
- rechten en plichten van de inwoners van het domein
- vernieuwingen in de landbouw en de gevolgen voor de samenleving
- lokale, regionale en langeafstandshandel
- verband tussen de evolutie in de landbouw en de handel

Je licht de invloed toe van landbouwvernieuwingen op de bevolkingsevolutie.

Je vergelijkt de producten van de lokale handel met die van de langeafstandshandel.

christelijke samenleving

- de bekering tot het christendom van West-Europa: verspreiding, kenmerken en gevolgen
- organisatie van de katholieke Kerk
- houding tegenover andere godsdiensten, minderheden, ketterij
- rol van christelijke kunst- en cultuuruitingen
- invloed van het christendom op het dagelijkse leven

Je bepaalt de verhouding tussen christenen en joden op basis van een middeleeuwse bron.

Je licht aan de hand van een hedendaags overblijfsel toe hoe christelijke waarden via kunst verspreid worden

stedelijke samenleving

- ontstaan, historische groei en (her)opbloei van de stedelijke samenleving
- economische activiteiten in de stad; ambachten en gilden; handelsroutes en handelsproducten
- ontstaan van de geldeconomie
- ontwikkeling van de stad tot een politieke, onafhankelijke macht
- de politieke en sociale ongelijkheid in de stad en gevolgen
- de pest en de invloed ervan op de samenleving
- soorten en functies van gebouwen in een stad

Je legt de factoren uit die bijdragen tot de (her)opbloei van steden.

Je licht toe hoe de stad en het platteland in de middeleeuwen met elkaar verweven zijn.

kunst en cultuur

- romaanse kunst
- gotische kunst
- Vlaamse primitieven
- middeleeuws mens- en wereldbeeld
- middeleeuwse geleerdheid: evolutie in de wetenschappen

Je licht gelijkenissen en verschillen toe tussen een romaans en gotisch bouwwerk.

Je illustreert de invloed van de Arabische wetenschappen op de kennis in christelijk Europa.

de strijd om de macht

Frankrijk

- evolutie van de koninklijke macht
- kenmerken van de monarchie

Engeland

- evolutie van de koninklijke macht
- kenmerken van de monarchie

Spanningen:

- Guldensporenslag

Je vergelijkt de macht van de koningen in Frankrijk met de macht van de koningen in Engeland.

Je licht de gevolgen toe van de Guldensporenslag voor het graafschap Vlaanderen.

middeleeuwen: niet-westerse samenleving en interculturele contacten

Arabische rijk

- kenmerken van het Arabische Rijk vanaf ca. 600: politiek, sociaal, cultureel en economisch
- groei van het Arabische Rijk
- Arabische cultuur: taal, kunst en wetenschap
- kruistochten: motieven, verloop, gevolgen
- aard van het interculturele contact tussen moslims en christenen:
 - zijderoutes
 - Arabische cultuur en de cultuur van christelijk Europa
 - kruistochten

Je licht de 3 fasen in de verspreiding van de islam toe met een historische kaart.

Je licht de aard van het interculturele contact toe tussen de islam en het Westen tijdens de kruistochten.

vroegmoderne tijd: westerse samenleving en interculturele contacten

de 'Nieuwe' Wereld: ontdekkingsreizen en kolonisatie

ontdekkingsreizen naar de 'nieuwe' wereld:

- motieven: cultureel, economisch en politiek
- technische vernieuwingen en geografische kennis
- ontdekkingsreizigers en hun route

kolonisatie:

- eerste kolonisatiegolf:
 - kenmerken van het Portugese en Spaanse koloniale imperium
 - demografische impact op de precolumbiaanse bevolking
 - invloed van kolonisatie op religie, taal en cultuur
- tweede kolonisatiegolf:
 - kolonies van Engeland, Frankrijk en Verenigde Provinciën
 - invloed van kolonisatie op religie, taal en cultuur
- driehoekshandel:
 - routes en producten
 - kenmerken van de slavenhandel
- landbouw en mijnbouw: monocultuur, roofbouw, gewassen en ertsen

Je vergelijkt de manier waarop Spanje en Portugal gebieden in de 'Nieuwe' Wereld koloniseren.

Je legt het verband tussen de demografische inzinking van de precolumbiaanse bevolking, de Afro-Amerikaanse slavenhandel en het encomiendasysteem.

vernieuwingen in het sociaaleconomische domein

commerciële revolutie - nijverheid en handel:

- oorzaken
- kenmerken van het handelskapitalisme en mercantilisme
- verband tussen ontdekkingsreizen en handelskapitalisme
- vernieuwingen in het financiële verkeer
- organisatie van ondernemingen: handelscompagnie – manufactuur – huisnijverheid

landbouw:

- technische vernieuwingen
- kenmerken van het leven op het platteland

gelaagde samenleving:

- verhoudingen tussen sociale groepen
- evolutie van de standensamenleving gedurende de vroegmoderne tijd
- oorzaken van de bevolkingsgroei

Je licht toe hoe het gebruik van geld en de opkomst van handelaars voor een grondige verandering van het economische systeem zorgen.

Je legt het verband uit tussen de landbouwproductiviteit, technische vernieuwingen en de bevolkingsgroei.

nieuwe visie op mens, wereld, geloof en kunst

humanisme:

- ontstaan en verspreiding van het humanisme
- kenmerken van het humanisme
- vernieuwing wetenschappelijke methode
- humanisten en hun ideeën

Reformatie en Contrareformatie:

- oorzaken van de Reformatie
- ideeën van protestantse godsdiensten: lutheranisme - anglicanisme - calvinisme
- verspreiding van het protestantisme in Europa
- maatregelen van de Contrareformatie

renaissance:

- kenmerken van de renaissancekunst
- kunst in dienst van het nieuwe mens- en wereldbeeld
- kunstenaars en werken

barok:

- kenmerken van de barokkunst
- kunst in dienst van geloof en macht
- kunstenaars en werken

Je licht toe waarom het kunstwerk 'David' van Michelangelo tot de renaissance behoort.

Je licht toe hoe contacten met de Arabische wereld de westerse geneeskunde beïnvloeden.

tussen absolute en parlementaire monarchie

Frankrijk – vorstelijk absolutisme:

- kenmerken van het vorstelijk absolutisme
- godsdienst in dienst van de koning

- ondermijning van de absolute macht

Engeland – constitutionele parlementaire monarchie:

- kenmerken van de constitutionele parlementaire monarchie
- Glorious Revolution: oorzaken - gevolgen

Nederlanden – eenheid en scheiding:

- centralisatie tijdens het bestuur van Karel V en Filips II
- opstand in de Nederlanden: oorzaken en gevolgen
- Beeldenstorm, 80-jarige oorlog, Plakkaat van Verlatinghe
- gevolgen van de Vrede van Münster voor de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden

Je past de kenmerken van het vorstelijk absolutisme toe op het koningschap van Lodewijk XIV.

Je vergelijkt het beeld van Alva in een Spaanse bron met het beeld in een bron uit de Spaanse Habsburgse Nederlanden.

Verlichting

- ontstaan en kenmerken van de Verlichting
- verlichte filosofen en hun ideeën:
 - John Locke
 - Voltaire
 - Charles de Montesquieu
 - Jean-Jacques Rousseau
 - Immanuel Kant
- verlichte politieke ideeën:
 - vrijheid
 - grondwet
 - rechtsgelijkheid
 - rechtszekerheid
 - scheiding der machten
 - volkssoevereiniteit
 - weerstandsrecht
- verlichte wetenschappelijke ideeën:
 - empirisme
 - rationalisme
 - vooruitgangsoptimisme
- de verlichte politieke ideeën in de hedendaagse democratische rechtsstaat

- de hedendaagse democratische besluitvorming op verschillende bestuursniveaus:
 - gemeente
 - gemeenschappen en gewesten
 - federaal
 - Europees

Je benoemt de verlichte ideeën in de hedendaagse Belgische grondwet.

Je benoemt in een bron het verlicht idee en bijhorende filosoof.

Amerikaanse en Franse Revolutie

Amerikaanse revolutie:

- oorzaken, aanleiding en gevolgen
- Onafhankelijkheidsverklaring
- politieke kenmerken van de Amerikaanse staat

Franse revolutie:

- oorzaken, aanleiding en gevolgen
- gelijkenissen en verschillen tussen de samenleving voor en na de revolutie
- Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger
- kenmerken van de verschillende fasen van de revolutie
- hedendaagse sporen van het Franse bestuur in de Zuidelijke Nederlanden

Je licht de gemeenschappelijke politieke oorzaken toe van de Franse en Amerikaanse Revolutie.

Je licht toe dat de napoleontische tijd in de Zuidelijke Nederlanden op cultureel vlak sporen achterlaat die vandaag nog niet uitgewist zijn.

naar een industriële samenleving

- technische vernieuwingen
- organisatorische vernieuwingen
- aanbod- en vraagfactoren die de industriële revolutie mogelijk maken in Groot-Brittannië

Je toont aan dat de industriële revolutie zowel een evolutie als een revolutie betekent voor het arbeidsproces.

Je onderzoekt aan de hand van bronnen de aanbod- en vraagfactoren die de industriële revolutie mogelijk maken in Groot-Brittannië.

vroegmoderne tijd: niet-westerse samenleving en interculturele contacten

Ottomaanse rijk

- kenmerken van het Ottomaanse Rijk: politiek, sociaal, cultureel en economisch
- bloei en verval van het Ottomaanse Rijk in tijd en ruimte
- houding tegenover minderheden
- aard van de interculturele contacten tussen het Ottomaanse Rijk en Europa:
 - handelscontacten in het Middellandse Zeegebied
 - strijd tussen sultan Suleyman I en Karel V

Je licht toe hoe de houding van moslims tegenover religieuze minderheden leidt tot vreedzaam samenleven in de vroegmoderne tijd.

Je onderzoekt aan de hand van bronnen hoe de Franse koning de handelscontacten met het Ottomaanse Rijk gebruikt in zijn strijd tegen de Habsburgse dominantie in Europa.

gelijkenissen en verschillen tussen samenlevingen en historische periodes

Je vergelijkt kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.

Je vergelijkt de kenmerken van de bestudeerde westerse en niet-westerse samenlevingen in de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd:

- in eenzelfde historische periode
- in verschillende historische periodes: prehistorie – oude nabije oosten – klassieke oudheid – middeleeuwen – vroegmoderne tijd

Je onderscheidt daarbij de gelijkenissen en verschillen.

Dit zijn de kenmerken die als vergelijkingspunten kunnen dienen:

politieke kenmerken:

- bestuurlijke organisatie
- imperialisme
- kolonialisme

sociale kenmerken:

- migratie
- ongelijkheid
- slavernij

- staatsvorm: democratie

- gelaagde samenleving

culturele kenmerken:

- kunstuitingen
- levensbeschouwing
- multiculturele samenleving
- wetenschappen

economische kenmerken:

- landbouw
- ambacht
- handel
- economische systemen

Je krijgt op het examen de info over de samenlevingen in de prehistorie, het oude nabije oosten en de klassieke oudheid die je nodig hebt om de vergelijking te maken.

Je vergelijkt de kenmerken van het absolutisme van de Ottomaanse sultan met de kenmerken van het vorstelijk absolutisme van Lodewijk XIV.

Je vergelijkt de middeleeuwse gelaagde samenleving met de Egyptische gelaagde samenleving.

kunst en cultuur

Kunst- en cultuuruitingen geven je een zicht op de mens en de wereld. Je krijgt op het examen afbeeldingen en/of filmpjes van kunst- of cultuuruitingen uit verschillende historische periodes. Je krijgt bij elke afbeelding of filmpje de contextinformatie.

Het analyseren van de kunst- of cultuuruitingen doe je met een stappenplan. Je voert op het examen het stappenplan uit. Bij elke stap geven we je richtvragen die je helpen om het stappenplan uit te voeren.

Je brengt kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen.

Je licht toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.

stap 1: je verzamelt info over de kunst- of cultuuruitingen

- de tijd: wanneer werd het gemaakt?
- de ruimte: waar werd het gemaakt?
- de maatschappelijke context
- de maker: wie heeft het gemaakt?
- titel/naam
- de soort kunst- en cultuuruiting:

- schilderij
- beeldhouwwerk
- bouwwerk
- film
- game
- graffiti
- lied

stap 2: je beschrijft voor elke kunst- of cultuuruiting wat je ziet of hoort

- Welke materialen worden er gebruikt?
- Welke figuren, vormen ... zie je?
- Wat is de schikking van de beeldelementen?
- Welke kleuren worden er gebruikt?
- Wordt er licht en schaduw gebruikt?
- Welke klanken, ritme, tempo ... hoor je?
- Welke instrumenten of stemmen worden er gebruikt?

stap 3: je interpreteert de kunst- of cultuuruitingen

a) Je bepaalt :

- het onderwerp (wat)
 - dood
 - het alledaagse
 - onrecht
 - liefde
 - gender
 - ...
- het doelpubliek (voor wie)
- bedoeling(en) (waarom)
 - bekritisieren
 - bevestigen
 - decoreren
 - entertainen
 - identiteit vormgeven
 - informeren
 - praktisch gebruiken
 - schoonheid creëren

b) Je licht de samenhang toe tussen wat je ziet en/of hoort en het onderwerp en de bedoeling.

- Hoe ondersteunt wat je ziet en/of hoort het onderwerp?
- Hoe ondersteunt wat je ziet en/of hoort de bedoeling?
- Welke invloed heeft de maatschappelijke context op het onderwerp en de bedoeling?

stap 4: je licht je analyse van de kunst- of cultuuruiting toe

Nadat je alle voorgaande stappen hebt doorlopen, verwoord je wat je hebt waargenomen en geïnterpreteerd.

redeneren met en over bronnen

historische vraagstelling

Je kan alleen een goed beeld krijgen van het verleden als je aan dat verleden historische vragen stelt.

Je beoordeelt de onderzoekbaarheid van een historische vraag.

Je beoordeelt de onderzoekbaarheid van een historische vraag aan de hand van de criteria. De criteria voor de onderzoekbaarheid van een historische vraag zijn:

- afbakening in tijd
- afbakening in ruimte
- afbakening binnen maatschappelijke domeinen
- bruikbaarheid van bronnen
- bestaan van bronnen

Waarom gingen mensen op ontdekkingsstocht? Je onderzoekt of die vraag voldoet aan de criteria voor de onderzoekbaarheid.

Welke rol speelden de Arabieren in de internationale handel? Je bepaalt welk onderzoekscriterium ontbreekt.

bronnenanalyse

Uit historische bronnen kan je informatie afleiden om een historische vraag te beantwoorden. Je krijgt op je examen verschillende historische bronnen en een historische vraag. We geven je ook contextinformatie. Je gaat actief aan de slag met de historische bronnen om een antwoord te vinden op de historische vraag. Je houdt bij digitale bronnen rekening met ethische, sociale en legale regels.

Het analyseren van de bronnen doe je met een stappenplan.

Je voert op het examen het stappenplan uit. Bij elke stap geven we je richtvragen die je helpen om het stappenplan uit te voeren.

Je beoordeelt de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van historische bronnen om een historische vraag te beantwoorden.

Je leidt informatie af uit historische bronnen om een historische vraag te beantwoorden, rekening houdend met het redeneren over historische bronnen.

Je vergelijkt historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.

Je beantwoordt een historische vraag aan de hand van historische bronnen en historische redeneerwijzen.

stap 1: je verzamelt informatie over de context van elke bron

Je bepaalt de eigenschappen van de bronnen. Je bepaalt welke contextgegevens er eventueel ontbreken.

a) je situeert de bron in het historisch referentiekader:

- in de tijd
- in de ruimte
- in de maatschappelijke domeinen

b) je bepaalt de soort bron:

- primair of secundair
- geschreven, mondeling, materieel of audiovisueel

c) je contextualiseert de maker van de bron

- naam, beroep, afkomst (wie)
- ooggetuige, tijdgenoot
- opdrachtgever van de bron
- maatschappelijke positie van de maker
- perspectief van de maker

d) je bepaalt van elke bron:

- het doelpubliek (voor wie)
- de inhoud (wat)
- de bedoeling (waarom)

stap 2: je bestudeert de inhoud van elke bron

Je leest / bekijkt de bronnen.

stap 3: je interpreteert elke bron

- a) Je licht toe hoe de historische context en de standplaatsgebondenheid van de maker van de bron de inhoud al dan niet bepalen.
Je vergelijkt de contextinformatie over alle onderzochte bronnen. Je onderscheidt daarbij gelijkenissen en verschillen.
- b) Je beoordeelt de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van elke bron voor het beantwoorden van een historische vraag.
1. Je beargumenteert de bruikbaarheid van elke bron.
 - Geeft de bron rechtstreekse informatie over het onderwerp of niet?
 - Geeft de bron onrechtstreekse informatie over het onderwerp of niet?
 - Geeft de bron een volledig, gedeeltelijk of geen antwoord op de historische vraag?
 2. Je beargumenteert de betrouwbaarheid van elke bron.
 - Welke elementen in de historische context van de bron beïnvloeden de betrouwbaarheid?
 - Welke criteria stellen de betrouwbaarheid van de inhoud van de bron in vraag?

De mogelijke criteria om betrouwbaarheid te bepalen zijn:

 - gebruikte argumentatie
 - interpretatie
 - veralgemening
 - vooroordeel
 - stereotypering
- c) Je vergelijkt de inhoud van alle onderzochte bronnen. Je onderscheidt daarbij gelijkenissen en verschillen. Je houdt ook rekening met de betrouwbaarheid van de bron.

stap 4: je formuleert een beargumenteerd antwoord op de historische vraag

Je selecteert informatie uit de verschillende bronnen voor het beantwoorden van de historische vraag. Je houdt daarbij rekening met de analyse van de historische context, bruikbaarheid en betrouwbaarheid van de bronnen.
Je staft je antwoord met argumenten die gebaseerd zijn op de informatie uit de bronnen.

Je krijgt op het examen historische bronnen met informatie over Karel de Grote. Voorbeelden van historische bronnen zijn opvattingen van historici, archeologische bronnen, getuigenissen van tijdgenoten, kunstuitingen ...
De historische vraag die we stellen is: “Kan je Karel de Grote de vader van ‘Europa’ noemen?” Je voert de stappen van de bronnenanalyse uit. Je plaatst de argumenten vanuit de bronnen tegenover elkaar en weegt ze af. Je formuleert een beargumenteerd antwoord op de historische vraag.

historische beeldvorming en invloed van standplaatsgebondenheid

Alles wat vroeger gebeurd is, het verleden, ligt achter ons. Historici proberen om dat verleden weer in beeld te brengen door het kritisch analyseren van bronnen. Met de betrouwbare informatie uit de bronnen construeren ze een beeld van het verleden.

Maar een historisch beeld is steeds een constructie van iemand vanuit een bepaald perspectief, die bronnen selecteert, informatie afleidt, interpreteert en samenhang zoekt. Ook kunnen bronnen elkaar tegenspreken, zeldzaam of nieuw zijn, ... Daardoor kunnen er verschillende historische beelden gevormd worden en kan het beeld ook veranderen. Historische beeldvorming moet je dus met de nodige voorzichtigheid bekijken.

historische beeldvorming

Je krijgt op het examen bronnen rond een historische persoon of gebeurtenis. Je krijgt daarbij ook extra info over de maker én een historische vraag.

Je beantwoordt een historische vraag aan de hand van historische bronnen en historische redeneerwijzen.

Je benoemt historische redeneerwijzen.

Je gebruikt historische redeneerwijzen om een antwoord te formuleren op een historische vraag. De historische redeneerwijzen zijn:

- oorzaak – gevolg benoemen
- bedoelde en onbedoelde gevolgen onderscheiden
- meerdere perspectieven hanteren
- continuïteit en verandering benoemen
- bewijs gebruiken
- actualiseren
- verbanden leggen
- historisch contextualiseren
- menselijke actoren (agency benoemen)
- veralgemening analyseren
- stereotypering analyseren

Je krijgt een fragment uit het gedicht van Guy van Amiens over de Slag bij Hastings. Daarnaast krijg je nog ander bronnenmateriaal (verslagen van tijdgenoten, onderzoek door historici, ...) over de Slag bij Hastings. We geven je info over de maker, de tijd, de ruimte en maatschappelijke context.

De historische vraag die we ons daarbij kunnen stellen is: “Hoe bloedig is de Slag bij Hastings verlopen?”

Je maakt bij het formuleren van je antwoord op de historische vraag gebruik van historische redeneerwijzen.

standplaatsgebondenheid

Je krijgt op het examen bronnen rond een historische persoon of gebeurtenis. Je krijgt daarbij ook extra info over de maker én een historische vraag.

Je analyseert de invloed van standplaatsgebondenheid op historische beeldvorming

Je licht toe hoe een maatschappelijke en persoonlijke context een beeld van het verleden kan beïnvloeden .

Je krijgt bronnen die de inname van Jeruzalem door de kruisvaarders in 1099 vanuit een Arabisch en westers oogpunt bekijken.

We geven je info over de maker, de tijd, de ruimte en de maatschappelijke context. Welk beeld over de Franken geven de bronnen? Je verklaart het beeld vanuit de standplaatsgebondenheid van de maker.

relatie verleden - heden - toekomst

Je krijgt op het examen betekenissen over eenzelfde historische persoon, plaats of gebeurtenis uit de middeleeuwen of vroegmoderne tijd met extra informatie.

Je licht betekenissen toe die men geeft aan eenzelfde historische persoon, plaats of gebeurtenis uit de middeleeuwen of vroegmoderne tijd.

Je reflecteert hoe historische fenomenen mee vorm geven aan lagen van persoonlijke identiteit of groepsidentiteit.

Je licht de betekenis toe die personen geven aan historische fenomenen.

Je licht de betekenis toe die groepen geven aan historische fenomenen.

Je licht toe hoe historische fenomenen mee vorm geven aan lagen van persoonlijke identiteit of groepsidentiteit. De lagen van identiteit zijn:

- Vlaams
- Belgisch
- westers en niet-westers
- sociaaleconomische positie
- levensbeschouwing

Je legt uit en reflecteert over hoe de ontwikkeling van de eigen identiteit hierdoor beïnvloed wordt.

Op 11 juli 1302 vindt de Slag bij Kortrijk plaats, beter bekend als de Guldensporenslag.

Je krijgt info over de tijd, de ruimte en maatschappelijke context van de gebeurtenissen.

Je licht de betekenis toe die Vlaamsgezinden aan de Guldensporenslag geven.

Je legt uit hoe de herinnering aan de Guldensporenslag de Vlaamse identiteit mee vorm geeft. Je maakt bij het formuleren van je antwoord op de historische vraag gebruik van historische redeneerwijzen.

Informatie over het examen

Zo ziet het examen eruit

Je legt het examen af in het examencentrum in Brussel. Het examen duurt 120 minuten.

Het digitale examen bestaat uit gesloten en open vragen.

Er zijn verschillende vraagtypes: invulvragen, sleepvragen, dropdownvragen, meerkeuzevragen ... Elk vraagtype heeft een eigen instructiezin, die aangeeft wat je precies moet doen.

Bij de meeste opdrachten horen prenten, foto's, stukjes tekst ... Wat je met deze bronnen moet doen, staat duidelijk aangegeven in de opdracht.

Je vindt op de website ook een oefenexamen waarmee je de verschillende vraagtypes kan inoefenen. Uiteraard is dit geen echt examen: de bedoeling is dat je de techniek van de digitale vraagtypes in de vingers krijgt. Alle info om je voor te bereiden vind je op onze website:

<https://www.vlaanderen.be/examencommissiesecundaironderwijs/voorbereiding>.

Dit neem je mee

- Je identiteitskaart of een geldig alternatief. In het examenreglement vind je wat geldige alternatieven zijn.

Je laat al je persoonlijke spullen achter in een locker in de onthaalruimte.

Als je een gsm/smartphone of smartwatch, maar ook cursusmateriaal of samenvattingen bij je hebt in de examenruimte beschouwen we dit als examenfraude.

Dit krijg je van ons

Je krijgt van ons het materiaal dat je nodig hebt om je examen te maken:

- een balpen en kladpapier
- hoofdtelefoon

In je examen zitten links naar de websites die je mag gebruiken tijdens je examen, zoals een digitale rekenmachine, het digitale woordenboek en de spellingscontrole.

Zo verloopt het examen

Je meldt je aan bij de balie met je identiteitskaart of een geldig alternatief.

In het examenlokaal zelf mag je geen persoonlijke spullen bij je hebben. Na je aanmelding aan het onthaal berg je daarom je jas, je tas of rugzak én je gsm op in een locker.

Je leest de instructies op de examencomputer en tikt de code van de examensticker in om je examen te starten.

Als je klaar bent, sluit je je examen af met de knop beëindigen. Dat kan ten vroegste 15 minuten na de start van het examen. Geef je kladblad af aan de toezichter.

Zo beoordelen we je examen

Er is geen giscorrectie.

onderdeel	gewicht
het historisch referentiekader	7,5%
samenlevingen in de middeleeuwen	27,5%
samenlevingen in de vroegmoderne tijd	27,5%
vergelijkingen kenmerken en samenlevingen	5%
bronnen	17,5%
beeldvorming	5%
relatie verleden - heden - toekomst	10%

Hoe kan je de leerstof studeren?

De Examencommissie maakt geen cursussen en stelt geen boeken ter beschikking. Je kan studiemateriaal kopen in een (online) boekhandel of ontlenen en raadplegen in een bibliotheek. De bibliotheken van de lerarenopleiding aan de universiteit of de hogeschool bieden heel wat leermiddelen aan.

We hebben voor jou een selectie gemaakt van interessante boeken, websites en ander materiaal. Uiteraard mag je ook andere bronnen gebruiken. Ga altijd na of je alle thema's uit de vakfiche verwerkt hebt. Soms staat er in een boek of cursus meer dan wat je moet kennen, in andere staat niet alle leerstof uit de vakfiche opgenomen.

Let op! Mogelijk is een boek of cursus niet langer verkrijgbaar of zijn de meest recente werken nog niet opgenomen. Ook websites veranderen soms van naam of worden aangepast. Als je niet op de juiste website terechtkomt, kan je die proberen te vinden via een goede zoekmachine.

Leerboeken en methodes

leerboek of methode	uitgeverij	gegevens
Memoria 3.2 Handboek Memoria 3.2 Werkboek	Pelckmans	ISBN 978-94-6401-003-9 ISBN 978-94-6401-004-6
Memoria 4.2 Handboek Memoria 4.2 Werkboek	Pelckmans	ISBN 978-90-289-9986-2 ISBN 978-94-6401-059-6
STORIA HD classic 3 D leerboek 2u	Van In	ISBN 978-94-641-7174-7
STORIA HD classic 4 D (DO) Leerboek	Van In	ISBN 978-94-641-7473-1